

Erken Cumhuriyet Döneminde Çocuk ve Gençlik Üzerinden Siyasal Toplumsallaşma (1923-1945)

Rabia KAYA¹

DOI: 10.5281/zenodo.21744647

Özet

Bu çalışma, 1923-1945 yılları arasında Erken Cumhuriyet yönetiminin çocukları ve gençleri yeni siyasal düzenin sürekliliği bakımından nasıl konumlandığını ve bu kesimler üzerinden yürütülen siyasal toplumsallaşma politikalarını incelemektedir. İmparatorluktan ulus-devlete geçiş sürecinde Cumhuriyet'in kurucu kadroları, yeni rejimin ilke ve değerlerinin toplumsal düzeyde benimsenmesini yalnızca hukuki ve kurumsal düzenlemelere bağlı görmemiş; çocukluk ve gençlik dönemlerini siyasal kimliğin biçimlendirildiği temel alanlar olarak değerlendirmiştir. Çalışmada eğitim programları, yasal düzenlemeler, arşiv belgeleri, resmî yayınlar, dönemin basını ve ilgili araştırma literatürü üzerinden eğitim, millî bayramlar, Öğrenci Andı, Gençliğe Hitabe, beden terbiyesi, spor ve izcilik faaliyetleri ele alınmaktadır. İnceleme sonucunda bu uygulamaların birbirinden bağımsız faaliyetler olmadığı; ortak bir ulusal kimlik, tarih bilinci ve Cumhuriyet'e bağlı yurttaşlık anlayışı oluşturmaya yönelik bütünlüklü bir toplumsallaşma siyasetinin parçaları olduğu görülmüştür. Eğitim aracılığıyla Cumhuriyet'in siyasal ve kültürel değerleri aktarılırken millî bayramlar, törenler ve ortak metinler bu değerlerin duygusal ve sembolik düzeyde benimsenmesini sağlamıştır. Spor, beden eğitimi ve izcilik ise sağlıklı, disiplinli, dayanıklı ve toplumsal sorumluluk sahibi bir kuşak yetiştirme hedefinin araçları olarak kullanılmıştır. Bu yönüyle Erken Cumhuriyet döneminde çocuk ve gençlik politikaları, bir taraftan çağdaşlaşma ve yurttaşlık eğitimi amacı taşıırken diğer taraftan yeni rejimin değerleriyle uyumlu bir toplum oluşturmayı hedefleyen ideolojik bir yönlendirme süreci niteliği göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet, Siyasal Toplumsallaşma, Çocukluk, Gençlik, Millî Bayramlar, Beden Terbiyesi.

¹ İnönü Üniversitesi, Tarih Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, rabiakayax44@gmail.com

Political Socialization Through Children and Youth in the Early Republican Period (1923–1945)

Abstract

This study examines how the Early Republican administration positioned children and young people in relation to the continuity of the new political order between 1923 and 1945, and analyzes the processes of political socialization carried out through these groups. During the transition from empire to nation-state, the founding cadres of the Republic did not regard the social adoption of the principles and values of the new regime as a process limited to legal and institutional reforms. Instead, childhood and youth were considered fundamental stages in which political identity could be shaped. Drawing on educational programs, legal regulations, archival documents, official publications, contemporary newspapers, and relevant scholarly literature, the study focuses on education, national holidays, the Student Oath, the Address to Youth, physical training, sports, and scouting activities. The findings indicate that these practices did not operate as separate or independent activities; rather, they constituted complementary components of a comprehensive socialization policy aimed at constructing a shared national identity, historical consciousness, and a model of citizenship loyal to the Republic. While education served as a means of transmitting the political and cultural values of the Republic, national holidays, public ceremonies, and collective texts contributed to the emotional and symbolic internalization of these values. Sports, physical education, and scouting were also employed to cultivate a healthy, disciplined, resilient, and socially responsible generation. In this respect, policies concerning children and youth during the Early Republican period combined the objectives of modernization and citizenship education with an ideological effort to shape society in accordance with the values of the new regime.

Keywords: Early Republican Period, Political Socialization, Childhood, Youth, National Holidays, Physical Education.

Extended Abstract

The Early Republican period is not merely a political establishment process in which the government's form of administration changed, but also a comprehensive transformation period during which the quest to form a society that would adopt the values of the new regime became prominent. Within this transformation, children and youth were seen as the generations that would sustain the Republic in the future and were placed at the center of the state's education, culture, physical education, and public representation policies. The practices discussed in the study reveal that childhood and youth periods were not evaluated merely as stages of pedagogical development; they were viewed as strategic domains where political affiliation, national identity, and civic consciousness were shaped. Education has been the most effective and continuous instrument of the political socialization process. The unification of educational institutions under a centralized structure with the Law on the Unification of Education (Tevhid-i Tedrisat Kanunu) did not merely mean an administrative regulation; it

constituted the institutional foundation for transferring the values of the new state to society through a common education system. The modifications made in primary school curricula and the emphasis given to History and Citizenship (Yurt Bilgisi) courses served to transfer the Republic's understanding of the past, society, and citizenship to new generations. Thus, education went beyond imparting knowledge and skills, becoming one of the primary tools for creating a common sense of belonging and spreading the vision of the ideal citizen.

However, the Republican administration did not keep political socialization limited to schools and curricula. Through institutions such as People's Houses (Halkevleri), Village Institutes, and Nation's Schools (Millet Mektepleri), educational activities were sought to be extended to different age groups and social segments. Transforming rural areas through education was particularly significant in ensuring that the political and cultural values of the Republic were not limited to the urban population alone. Alongside concrete objectives such as developing literacy and imparting vocational knowledge, these institutions also undertook the function of expanding the social base of the new regime. Thus, educational policies evolved into a comprehensive modernization program where individual development and social transformation goals were pursued together.

National holidays, on the other hand, strengthened the public, ceremonial, and emotional dimensions of political socialization. Celebrations of April 23, October 29, and May 19 created public spaces where, beyond commemorating historical events, the foundational narrative of the Republic was regularly reproduced. The visible participation of children and youths in these celebrations demonstrates that they were regarded not only as future citizens, but also as carriers of the public representation of the Republic. The marches, speeches, flags, physical demonstrations, and shared symbols used during the ceremonies transformed loyalty to the regime from a merely intellectual experience into an emotional one. In this respect, national holidays became important political and cultural practices through which the relationship between the state and the individual was re-established via a sense of community.

Texts such as the Student Oath (Öğrenci Andı) and the Address to the Youth (Gençliğe Hitabe) also represent the dimension of this process carried out through language and discourse. Repeated concepts and the duties ascribed to the youth aimed to establish a strong bond between individual identity and national identity. Values such as honesty, industriousness, self-sacrifice, independence, and the responsibility to protect the Republic were presented to children and youth not merely as moral principles, but as essential attributes of citizenship. Thus, language became one of the carriers of political socialization; through shared texts, the Republic's narrative regarding the past, its values directed toward the present, and its expectations for the future were brought together.

Sports, physical education, and scouting activities, meanwhile, completed the physical dimension of the Republic's ideal citizen vision. The objective of raising a healthy, strong, resilient, and disciplined generation was associated with social development and national defense beyond individual health policies. Training the body was not considered separate from training the mind and character; meanings such as self-control, solidarity, work discipline, and being useful to society were attributed to sports activities. Scouting, besides being a pedagogical

activity that developed altruism, responsibility, patriotism, and the ability to live in nature, also carried traces of the security concerns and military preparedness mindset of the period. Therefore, sports and scouting must be evaluated as domains where modern educational methods intersected with the concept of national defense.

The findings put forth by the study indicate that the child and youth policies in the Early Republican period did not possess a one-sided character. While these policies aimed to raise literate, healthy, productive, open to scientific thought, and socially responsible individuals on one hand, they aimed to align children and youth with the political and cultural values determined by the state on the other. Consequently, this process exhibits a dual-structured nature where modernization and civic education intertwine with ideological orientation objectives. Although children and youth were glorified in Republican discourse as the foundational subjects of the future, they were simultaneously evaluated as a social segment that needed to be shaped in accordance with the values deemed appropriate by the regime.

Nevertheless, the sources utilized in the study predominantly make visible the state's expectations, goals, and practices regarding children and youth. How these policies were received by different social segments, how children and youth experienced these practices, and what kind of differences emerged at the local level are issues that need to be examined separately. Differences in implementation between rural and urban areas, different social roles assigned to girls and boys, the impact of economic conditions on educational participation, and the attitudes developed by youth against official discourses necessitate addressing the subject through a broader source base.

In conclusion, the political socialization carried out through children and youth in the Early Republican period is a comprehensive social transformation program shaped through educational institutions, curricula, national holidays, shared texts, sports, and scouting activities. These policies reflect the desire to base the continuity of the Republic not only on political institutions, but also on the values, behaviors, and belongings of the new generations. Therefore, childhood and youth were not a secondary element of the modernization politics of the period, but one of the fundamental domains upon which the Republic's vision for the future was constructed. Evaluating the Early Republican era through children and youth allows us to understand more clearly not only which institutions the regime established, but also what kind of human and societal model it aimed to bring into existence.

GİRİŞ

Siyasal toplumsallaşma, bireyin içinde bulunduğu toplumsal ve siyasal çevreyle kurduğu ilişkiler sonucunda siyasal sisteme yönelik bilgi, değer, tutum ve davranışlar geliştirmesini ifade eden çok yönlü bir süreçtir. Bu kavram, “bireylerin hayatları boyunca siyasal-toplumsal çevresi ile olan her türlü iletişimi nihayetinde bireylerin siyasal sistemle alakalı fikir ve tutumlarının ilerlemesi” şeklinde tanımlanabilir (Sala, 2022). Bununla birlikte siyasal toplumsallaşma, yalnızca siyasal bilgi edinme veya belirli kurumları tanıma süreci

olarak değerlendirilmemelidir. Bireyin siyasal düzene ilişkin aidiyetlerinin, meşruiyet algısının, yurttaşlık bilincinin ve kamusal sorumluluk anlayışının oluşması da bu sürecin kapsamı içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla siyasal toplumsallaşma, bir yandan bireyin siyasal sistemi anlamlandırmasını sağlarken diğer yandan toplumun temel değerlerinin ve siyasal kültürünün kuşaklar arasında aktarılmasına imkân vermektedir. Siyasal toplumsallaşma kavramını sistem teorisi çerçevesinde ele alan Easton ve Dennis, bu süreci bireyin mevcut siyasal düzen içerisine yerleştirilmesi olarak değerlendirmişlerdir. Onlara göre toplumsallaşma, toplumun sahip olduğu temel ilke ve değerlerin bireye aktarılması ve kişinin siyasal sistemle uyumlu hâle getirilmesidir (Asma vd., 2021, s. 26). Bu yaklaşım, siyasal sistemlerin devamlılığının yalnızca anayasal kurumlara, yasal düzenlemelere veya idari yapılara bağlı olmadığını göstermektedir.

Bir siyasal düzenin kalıcılık kazanabilmesi, aynı zamanda kendisini benimseyen, meşru kabul eden ve sonraki kuşaklara taşıyan yurttaşların yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle çocukluk ve gençlik dönemleri, siyasal tutumların henüz şekillenmeye başladığı ve siyasal aidiyetlerin kalıcı hâle gelebildiği kritik evreler olarak önem kazanmaktadır. Toplumun bir parçası olmayı öğrenme süreci olan toplumsallaşma; aile, okul, kitle iletişim araçları ve akran grupları gibi temel mekanizmalar aracılığıyla şekillenmektedir. Sosyal bilimler literatüründe genel kabul gören bu araçlar, bireyin yalnızca toplumsal normları öğrenmesini sağlamaz; aynı zamanda siyasal tutum, değer ve davranışların kazanıldığı siyasal toplumsallaşma sürecinde de belirleyici bir rol oynar. Aile içerisinde kazanılan ilk aidiyet duyguları, okulda aktarılan yurttaşlık bilgisi, kamusal törenler aracılığıyla oluşturulan ortak hafıza ve akran çevreleri içerisinde gelişen topluluk bilinci, bireyin siyasal kimliğinin farklı boyutlarını meydana getirir. Bu bakımdan toplumsallaşma araçlarının işlevleri ile siyasal kimlik inşası arasında doğrudan ve tamamlayıcı bir ilişki bulunmaktadır (Akin, 2009, s. 159-160). Toplumsallaşma araçları ile siyasal kimlik inşası arasındaki bu ilişki, Erken Cumhuriyet döneminin kuruluş felsefesinde de temel bir strateji olarak ortaya çıkmıştır. İmparatorluktan ulus-devlete geçişin yalnızca siyasal kurumların değiştirilmesiyle tamamlanamayacağını düşünen Cumhuriyet'in kurucu kadroları, yeni bir toplum ve yurttaşlık anlayışı meydana getirmeye yönelmiştir. Bu süreçte devletin sınırlarının belirlenmesi kadar, bu sınırlar içerisinde yaşayan toplumun kendisini ortak bir tarih, kültür, dil ve gelecek tasavvuru etrafında tanımlaması da önem taşımıştır. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte gerçekleştirilen reformlar, bu nedenle yalnızca hukuki veya idari düzenlemeler olarak değil, toplumun düşünce dünyasını, gündelik hayatını ve kamusal davranışlarını yeniden şekillendirmeye yönelik kapsamlı bir modernleşme programı olarak değerlendirilmelidir.

Cumhuriyet'i kuran kadronun yeni bir vatan ve millet tasarımı eşliğinde giriştiği toplumsal hafıza inşası, doğrudan doğruya çocukluk ve gençlik dönemlerini hedef almıştır. Çocuklar ve gençler, henüz geçmiş siyasal düzenin değerlerini tam anlamıyla içselleştirmemiş olmaları ve geleceğin toplumunu oluşturacak kesimleri temsil etmeleri nedeniyle yeni rejimin en önemli toplumsal dayanakları arasında görülmüştür. Rejimin ilkeleri ve ideolojisiyle uyumlu bir nesil yetiştirme idealinde çocuklar ve gençler yalnızca belirli yaş gruplarına mensup bireyler olarak değil, Cumhuriyet'in değerlerini geleceğe taşıyacak, rejimi yaşatacak ve güçlendirecek siyasal özneler olarak konumlandırılmıştır (Başboğa Özen, 2024, s. 20). Bu yaklaşım, çocukluk

ve gençliğin Erken Cumhuriyet döneminde yalnızca eğitim politikalarının değil, aynı zamanda kültür, spor, sağlık ve toplumsal disiplin politikalarının da merkezine yerleştirilmesine yol açmıştır. Cumhuriyet yönetiminin çocuklara ve gençlere verdiği önem, Osmanlı Devleti'nden devralınan eğitim mirasıyla da yakından ilişkilidir. Osmanlı Devleti'nin gerileme sürecinde karşı karşıya kaldığı önemli sorunlardan biri, eğitim kurumlarının bilimsel ve teknik gelişmeler karşısında ihtiyaç duyulan dönüşümü yeterli ölçüde gerçekleştirememesidir. Önceki dönemlerde askerî ve siyasal başarıları destekleyen eğitim kurumları, Batı'da yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamakta zorlanmış ve zaman içerisinde işlev kaybına uğramıştır. XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren gerçekleştirilen modernleşme girişimleri ise eğitim alanında bütünüyle birleşmiş bir yapı meydana getirmek yerine, geleneksel medreseler ile Batı tarzı okulların yan yana varlığını sürdürdüğü ikili bir sistemin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son döneminde art arda yaşanan savaşlar da eğitimin kurumsal gelişimini ve toplumsal yaygınlığını olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında devlet kaynaklarının büyük ölçüde savunma ihtiyaçlarına ayrılması, okulların fiziki ve mali imkânlarını sınırlamıştır. Genç nüfusun önemli bir bölümünün cephelere sevk edilmesi, hem öğrenci sayısında hem de eğitilmiş insan gücünde ciddi kayıplara yol açmıştır. Cumhuriyet dönemi eğitim reformları, bu nedenle yalnızca mevcut eğitim kurumlarını yeniden düzenleme amacı taşımamış; savaşların meydana getirdiği insan kaybını telafi etme, toplumsal kalkınmayı hızlandırma ve ülkenin ihtiyaç duyduğu çağdaş insan gücünü yetiştirme arayışının da bir sonucu olmuştur. Cumhuriyet yönetimi, Osmanlı Devleti'nden devraldığı bu parçalı ve yetersiz eğitim mirası üzerinde millî, laik, merkezi ve çağdaş bir sistem kurma mücadelesine girişmiştir (Demirtaş, 2008, s. 156).

Cumhuriyet'in ilanından sonra üzerinde önemle durulan meselelerden biri, yeni siyasal düzeni anlayacak, benimseyecek ve sürdürecektir bir yurttaş profilinin oluşturulmasıdır. Literatürde "makbul vatandaş" olarak kavramsallaştırılan bu profil, yalnızca devlete bağlı bir bireyi değil; aynı zamanda çalışkan, sağlıklı, disiplinli, üretken, vatansever ve Cumhuriyet'in temel ilkelerini benimsemiş bir insan tipini ifade etmektedir. Bu yurttaşlık anlayışında bireyin haklarının yanı sıra devlete, millete ve topluma karşı sorumlulukları da ön plana çıkarılmıştır. Eğitim sistemi, yeni yurttaşın hangi bilgilere sahip olması gerektiğini belirlerken; bayramlar, törenler, spor faaliyetleri ve ortak metinler, bu yurttaşlık modelinin duygusal ve davranışsal yönlerini tamamlamıştır. Bu süreçte çocukluk ve gençlik yılları, siyasal toplumsallaşmanın en kritik evreleri olarak değerlendirilmiştir. Yeni neslin Cumhuriyet değerlerini erken yaşlardan itibaren benimsemesini sağlamak amacıyla okul müfredatından ders kitaplarına, millî bayram kutlamalarından spor ve izcilik faaliyetlerine kadar uzanan geniş bir alan toplumsallaşma aracına dönüştürülmüştür. Başka bir ifadeyle siyasal toplumsallaşma, yalnızca sınıf içerisinde verilen bilgilerin aktarılmasıyla sınırlı kalmamış; törenler, semboller, marşlar, beden hareketleri, toplu yeminler ve kamusal gösteriler aracılığıyla gündelik hayatın içerisine yerleştirilmiştir. Böylece Cumhuriyet'in siyasal değerlerinin yalnızca öğrenilmesi değil, aynı zamanda hissedilmesi, tekrar edilmesi ve davranışlara dönüştürülmesi amaçlanmıştır.

Gençliğin "devrimlerin sarsılmaz bekçisi" gibi ifadelerle tanımlanması, Cumhuriyet yönetiminin rejimin devamlılığına ilişkin beklentisini açık biçimde yansıtmaktadır. Gençliğe yüklenen bu misyon, yalnızca gelecekte ülkenin idari, askerî ve ekonomik sorumluluklarını

üstlenmekle sınırlı değildir. Gençlerden aynı zamanda Cumhuriyet'in temel ilkelerini korumaları, devrimlerin kazanımlarını sonraki kuşaklara aktarmaları ve ülkenin çağdaşlaşma mücadelesini sürdürmeleri beklenmiştir. Dolayısıyla çocukların ve gençlerin Cumhuriyet değerleri doğrultusunda yetiştirilmesine verilen önem, basit bir eğitim tercihi değil, yeni devletin geleceğini güvence altına alma arayışının bir sonucudur. Bu bakımdan Erken Cumhuriyet döneminde çocuklar ve gençler, yeni siyasal kimliğin oluşumunda yalnızca eğitim verilen edilgen unsurlar değil, Cumhuriyet'in geleceğine ilişkin tasavvurun merkezinde bulunan özneler olarak ele alınmıştır (Kaya, 2020). Bununla birlikte çocukların ve gençlerin siyasal özne olarak konumlandırılması, onların devlet politikalarının yöneldiği temel toplumsal kesimlerden biri olma durumunu ortadan kaldırmamıştır.

Erken Cumhuriyet'in çocuk ve gençlik politikaları, bir taraftan bireyi bilgi, beceri ve toplumsal sorumluluk bakımından geliştirmeyi amaçlarken diğer taraftan onu yeni rejimin belirlediği siyasal, kültürel ve ahlaki değerlerle uyumlu hâle getirmeye çalışmıştır. Bu nedenle söz konusu politikalar, modernleşme ile siyasal yönlendirme, bireysel gelişim ile toplumsal disiplin ve yurttaşlık eğitimi ile ideolojik aktarımın iç içe geçtiği çok katmanlı bir yapı sergilemektedir. Dönemin çocuk ve gençlik politikalarını anlamak, yalnızca hangi kurumların kurulduğunu veya hangi yasal düzenlemelerin yapıldığını tespit etmekle mümkün değildir. Aynı zamanda bu kurum ve uygulamalar aracılığıyla nasıl bir toplum, nasıl bir yurttaş ve nasıl bir gelecek tasavvur edildiğinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin rejimin temel ilke ve değerlerini çocuklara ve gençlere hangi araçlar üzerinden aktardığını ve siyasal toplumsallaşma sürecini nasıl yapılandırıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel sorusu, Erken Cumhuriyet döneminde eğitim, millî bayramlar, ortak siyasal metinler, spor, beden terbiyesi ve izcilik faaliyetlerinin çocuk ve gençlerin siyasal kimliklerinin oluşturulmasında nasıl bir işlev üstlendiğidir. Bu doğrultuda Cumhuriyet değerlerinin yeni kuşaklara aktarılmasında kullanılan kurumsal, sembolik ve bedensel araçlar birlikte ele alınacak; söz konusu araçların birbirinden bağımsız uygulamalar değil, ortak bir yurttaşlık anlayışını meydana getiren bütünlüklü bir siyasal toplumsallaşma programının parçaları olduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Çalışmada öncelikle eğitimin merkezleştirilmesi, öğretim programlarının yeniden düzenlenmesi ve tarih ile yurttaşlık derslerine yüklenen işlevler değerlendirilecektir. Ardından Öğrenci Andı ve Gençliğe Hitabe gibi metinlerin çocuklar ve gençler üzerinde oluşturması hedeflenen aidiyet, sorumluluk ve görev bilinci ele alınacaktır. Millî bayram kutlamalarının ortak tarih ve kimlik bilincinin oluşturulmasındaki rolü incelendikten sonra spor, beden terbiyesi ve izcilik faaliyetlerinin sağlıklı, disiplinli, dayanıklı ve topluma bağlı bir gençlik yetiştirme hedefiyle ilişkisi ortaya konulacaktır. Böylece Erken Cumhuriyet döneminde çocukluk ve gençlik üzerinden yürütülen siyasal toplumsallaşma politikalarının modernleşme, uluslaşma ve ideal yurttaş inşasıyla kurduğu çok yönlü bağ açıklanmaya çalışılacaktır.

2. Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitimde Siyasal Toplumsallaşma

Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan dini temelli kültürel yapı, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte köklü bir değişim sürecine girmiştir. Yeni kurulan Türk devleti, kendi sürekliliğini sağlamak amacıyla yeni kurumlar ve özgün bir vatandaşlık bilinci geliştirmeyi

amaçlayarak kendi siyasal kültürünü inşa etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda hayata geçirilen reformların temel amacı; Türk kültürünü milli bir kimliğe kavuşturarak evrensel standartlara taşımak, eğitim ve sosyal hayatta ise geleneksel dini düzenden ve batıl inançlardan arındırmayı hedeflemektir (Yılmaz, 1997, s. 19). Türkiye’de modern eğitim sistemini oluşturan temel ilkeler, Milli Mücadele Dönemi’nde 5-21 Ekim 1921 yılında gerçekleştirilen I. Maarif Kongresi’nde şekillenmiştir. Bu süreçte eğitimin milli, çağdaş ve üretkenlik gösteren bir yapıya kavuşturulması temel hedef olarak belirlenmiştir. 15 Temmuz 1923’te toplanan I. Heyet-i İlmiyye bünyesinde Ziya Gökalp, Selim Sırrı Tarcan ve Ahmet Ağaoğlu gibi dönemin önemli entelektüellerinin katılımıyla bu düşünce tekrarlanarak pekiştirilmiştir. Cumhuriyet’in kurucu kadrosu, eğitim kurumlarını toplumsal dönüşümün ve yeni nesil inşasının merkezine koymuş, Meşrutiyet döneminin vatandaşlık ve tarih düşüncesini benimseyerek okulları devletin denetimi altında yapılandırılmıştır (Coşgun Kandal, 2019).

3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Cumhuriyet kadrolarının eğitimde kontrolü sağlamak adına attığı en önemli adımlardan biridir. Bu kanun ile tüm eğitim kurumları Maarif Vekaleti çatısı altında toplanmış ve eğitim müfredatı merkezden belirlenen bir yapıya bürünmüştür. Dönemi düşünürlerinden biri olan Hıfzırrahman Raşit, bu dönüşümü “tek millet, tek mektep” ilkesiyle tanımlayarak toplumsal ayrıcalıkların ötesinde bir milli terbiye hedefinin ilk adımı olarak nitelendirmiştir. Başlangıçta geleneksel dini eğitim yapısına son vermeyi amaçlayan bu kanun, zamanla ortak bir ideolojik kimliğe sahip vatandaş profili oluşturma ve toplumun düşünsel yapısını belirli bir devlet ideolojisi doğrultusunda şekillendirme sistemine dönüşmüştür (Turgut, 2012, s. 52-53). 1924 müfredatı, dönemin Maarif Vekili Vasıf Çınar riyasetindeki heyet tarafından karara bağlanan ve zorunlu eğitim süresini altı yıldan beş yıla çeken bir reformdur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile sağlanan kurumsal bütünleşmenin ardından uygulamaya konulan bu program, teoride cinsiyet ayrımı gözetmeyen bir yaklaşıma sahip olsa da uygulama düzeyinde farklılıklar barındırmaktaydı. Nitekim ders çizelgeleri incelendiğinde ev yönetimi, nakış ve dikiş gibi derslerin kız öğrencilere; el işi derslerinin ise erkek öğrencilere ayrılması dönemin toplumsal cinsiyet rollerinin eğitim planlamasına yansıdığını göstermektedir (Batdal Karaduman, 2023, s. 2). Bu düzenlemeler hem pedagojik verimliliği artırmayı hem de yeni rejimin ideolojik temellerini eğitim sistemine aktarmayı hedeflemiştir. İdeolojik boyutta, öncelikle Osmanlı Devletinin ideolojik fikirleri çıkartılarak yerini Cumhuriyet rejimi ve ideolojisini aktaran fikirler eklenmiştir. Pedagojik boyutta ise, ortaokul ve lise öğrencileri açısından yoğun olan felsefe, malumat-ı iktisadiye ve fen tarihi gibi dersler kaldırılmıştır. Bunların yerine çocuk bakımı ve uygulamalı sanatlar gibi doğrudan toplumsal hayata hazırlayan uygulamalı dersler almıştır (Üstel, 2004, s. 129).

1924 yılında ortaokul programlarından felsefe, hukuk ve psikoloji gibi teorik derslerin çıkarılması, eğitimde yeni bir dönemin habercisi olmuştur. Bu süreçte dikkat çeken en önemli değişim Yurt Bilgisi dersinin müfredattaki ağırlığının yıllara göre farklılık göstermesidir. 1931 yılında ortaokulların tüm sınıflarında haftada bir saat verilen bu ders, 1937 yılında 1. Sınıftan kaldırılmış bunun yerine üst sınıflarda haftalık iki saate çıkarılmıştır. Liselerde de 1931 yılından itibaren okutulmaya başlanan Yurt Bilgisi ilk iki sınıf düzeyinde haftalık birer saatlik ders yüküyle programda yerini almıştır (Üstel, 2004, s. 139). Cumhuriyet dönemi eğitim, Mustafa Necati Bey’in başkanlığı döneminde kabul edilen 789 sayılı yasa ile, stratejik bir boyut

kazanmıştır. Bu dönemde okulların şehir ve köy okulları olarak ayrılması eğitimin toplumsal gerçekliklere ve köyün doğasına ters düşmemesi ilkesine dayanmaktaydı. Eğitimde birliği hedefleyen bu süreçte III. Heyet-i İlmiyye modern dünya örneklerini inceleyerek bir program komisyonu kurmuştur. Müfettişlerin ve eğitimcilerin geri bildirimleriyle şekillendiren bu yeni program sadece bir müfredat değişikliği değil aynı zamanda zorunlu ilköğretimin her vatandaşa ulaştırılmasını amaçlayan bir toplumsal inşa programıdır. 1926 İlkokul Programı, 1926-27 eğitim yılından itibaren tatbik edilmeye başlanmıştır (Tuğluoğlu & Tuncay, 2010).

1926 eğitim programının amacı; milli kimliği benimsemiş, laik düşünce yapısına sahip ve modern dünyanın gereklilikleriyle donatılmış bir nesil inşa etmektir. Bu dönemde ilköğretimin zorunlu bir devlet politikası haline getirilmesi, toplumsal modernleşmenin tabana yayılmasını sağlamıştır. Programın asıl amacı, Türk eğitim sisteminin evrensel standartlara ulaştırarak öğretim faaliyetlerini çağdaş medeniyetler düzeyine taşıyacak dinamik bir yapıya kavuşturmadır (Gül, 2017, s. 67). 1926 İlkokul Programı, temel eğitimi iki devreye; 1-3. Sınıflar ve 4-5. sınıflara ayırarak yapısal bir yenilik getirmiştir. Birinci devrede (1-3. Sınıflar) derslerin “hayat ve cemiyet mihveri” etrafında birleştirildiği toplu öğretim usulü benimsenmesidir. Bununla birlikte tabiat tetkiki, tarih ve coğrafya gibi disiplinleri Hayat Bilgisi çatısı altında toplanmıştır.

Programda her dersin özel hedefleri, öğretim yöntemleri ve materyalleri ayrıntılı olarak tanımlanmış, öğrencinin bireysel ilgisini ve araştırmacı kimliğini ön plana çıkaran çağdaş pedagojik ilkeler esas alınmıştır. Müfredatın içeriği ise yeni rejimin ihtiyaçlarına göre değiştirilmiştir. Örneğin; tarih derslerine İstiklal Mücadelesi ve laik Cumhuriyet gibi konular dâhil edilirken, Yurt bilgisi dersi demokratik hak ve sorumluluklarını bilen ideal vatandaşlar yetiştirme amacıyla oluşturulmuştur (Budak& Budak, 2014, s. 61-62). Cumhuriyet’in onuncu yılı yaklaşırken eğitim politikaları, sosyal ve milli hayatta daha etkin bireyler yetiştirme hedefine yönelmiştir. 1931’de ortaokul müfredatında Yurt Bilgisi dersi haftada bir saat, aynı yıl liselerde Yurt Bilgisi dersi haftada 1 saat, 1937 yılında ise 1. Sınıflardan kaldırılarak sadece 2. ve 3. Sınıflarda haftada iki saat olarak belirlenmiştir. Dönemin Maarif Vekili Esat Bey’in ifadelerinde de vurgulandığı üzere temel amaç; “her Türk çocuğunu Cumhuriyet ideolojisini tam anlamıyla kavramış, devlete azami fayda sağlayan bir vatandaş haline getirmektir.” 1930 müfredat reformuyla Tarih ve Yurt Bilgisi dersleri bu yeni kimlik inşasının merkezine yerleştirilmiştir. Hasan Ali Yücel’in ifadesiyle “hakiki vatanperver elitler” yetiştirmeyi amaçlayan bu program; demokrasi, hürriyet ve eşitlik gibi kavramların yanı sıra vergi ve askerlik gibi vatandaşlık sorumluluklarını ve rejimi anlamayı da içermektedir (Üstel, 2004, s. 136-137).

Cumhuriyet’i kuranlar, hem yeni devleti halka benimsetmek hem de bir millet bilinci oluşturmak için tarihten güç almış ve onu bir araç olarak kullanmışlardır. Özellikle 1928’den itibaren ders kitaplarında yapılan değişiklikler, 1932’deki Türk Tarih Kongresi ile en üst seviyeye ulaşmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu öğretmenlerin oluşturduğu bu kongre yeni tarih tezinin öğretmenler aracılığıyla topluma yayılmasını hedefleyen bir öğretme projesidir. 1930’lu yılların tarih yazımı, geçmişi anlamlandırma çabasından ziyade geleceği şekillendirme ve müstakbel vatandaş oluşturma amacını taşımaktadır. Bu içerikte Kemalist

ulus inşası, tarih tezi aracılığıyla yeni kuşaklara dünyayı anlamlandıracak ideolojik bir çerçeve sunmuş, tarih yazımını siyasal bir inşa aracı kimliğine büründürmüştür (Turgut, 2012, s. 61).

1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilen ve 3 Kasım 1928 tarihinde uygulanmaya başlanan Türk Harflerinin Kabulü Kanunu ile Türk harfleri resmileşmiş ve hızla uygulanmaya başlanmıştır. Bu süreçte sadece okullardaki çocuklar değil, yetişkinler de unutulmamış ve Millet Mektepleri aracılığıyla eğitim seferberliği başlatılmıştır. Millet Mektepleri sadece yeni alfabeyi öğretmekle kalmamış, aynı zamanda halkın bir arada öğrenmesini sağlayarak güçlü bir bağlılık duygusu oluşturmuştur (Tanğ, 2017, s. 102). 16 Ekim 1929 Millet Mektepleri Talimatnamesi mahiyet ve gaye adlı bölümün 1. maddesince “Türkiye halkını okuyup yazmağa muktedir bir hale getirmek ve ona hayat ve maişetinin istilzam ettiği ana bilgileri kazandırmak maksadiyle millet mektepleri teşkilâtı vücuda getirilmiştir” (Resmi Gazete, 1929, md. 1). Belgeye göre Millet Mektepleri’nin açılış amacı, yeni alfabeye geçmiş bir milleti ve okuma yazma oranının düşük olduğu Anadolu halkına okuma yazmayı öğretmek ve bulunduğu coğrafyada hayatını sürdürebilmesi ve geçimini sağlayabilmesi için gerekli bilgileri öğretmektir.

19 Şubat 1932 yılında kurulan halkevleri, Cumhuriyet ideolojisinin toplumsal tabanda güçlenmesi adına hayata geçirilmiştir. Halkevleri, halkı bilimsel bir dünya görüşüyle modernize etmeyi amaçlayan çok işlevli kültür merkezleri olarak kurgulanmıştır. Halkevlerinin amaçları ve görevleri tüzükte: “Atatürkçülüğün niteliğinin ve amaçlarının bilinçli algılanıp benimsenmesi, değer yargılarının buna uyumlu gelişme sürecine girmesi, yeni değer yargılarının oluşması, Doğu kültüründen Batı kültürüne geçişte kültür, sanat, spor ve yazının etkinliklerine katkıda bulunarak halka gönüllü hizmet sunulması” (Kara, 2019, s. 53) şeklinde ifade edilmiştir. Bu kurumlar, laik, halkçı ve milliyetçi değerleri topluma aşılamanın yanı sıra, özellikle genç kuşağın siyasal toplumsallaşma sürecinde merkezi bir rol oynamıştır. Köy-şehir arasındaki kültürel farkın daraltılması ve yetişkin eğitiminin yanı sıra Halkevleri; gençlerin fikir alışverişinde bulunduğu cumhuriyetin değerlerini içselleştirdiği ve toplumsal sorumluluk aldığı dinamik bir zemin sunmuştur. Halkevleriyle ayrıcalıksız ve kaynaşmış bir toplum idealini yani halkçılığı genç zihinlerde yerleşmesini sağlamaya çalışmış ve kültür inkılabının toplumsal meşruiyetini genç nesiller üzerinden güçlendirmesi amaçlanmıştır (Özdemir&Aktaş, 2011, s. 243). Dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, halkevleri hakkında görüşlerini şu sözlerle dile getirmiştir: “Halkevleri teşkilatı, memleket için faydası ve kıymeti ölçülemeyecek yüksek bir eser olmuştur. Halkevleri, her tarafa gençliği ve muhitin mütefekkir ve rejime yardımcı unsurları sinesinde toplayan hayat ve hareket kaynakları halinde doğmağa ve inkişaf etmeğe başlamışlardır” (BCA,1932). Bu sözlerle Halkevlerinin sadece bir bina veya kurs değil, Cumhuriyet rejiminin ideolojisini gençlere ve topluma yayacak merkezler olduğunu anlatmıştır. Bu sebeple önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir.

Halkevleri’nin kuruluşu yıl dönümü sebebiyle İsmet İnönü şu sözleri sarfetmiştir:

“Halkevleri fikir olarak ve müessese olarak mesuliyet mevkiinde bulunan siyasi partimizin, bütün özünü ve varlığını halkın geniş tabakalarına anlatması ve sevdirmesi için, mühim bir merkezdir. Her vesileden istifade ederek Halkevleri, hiçbir siyasi kayıt aranmaksızın her vatandaşı geniş mikyasta müstefit etmeğe çalışıyorlar. Bunda muvaffak olduğumuz nispette

fırkamızın milli hayatı, kültür istikametinde o derece muvaffak olmuş olacaktır. (Ülkü Mecmuası, 1933, s. 101).”

İsmet İnönü bu sözlerle Halkevlerinin Cumhuriyet ideolojisini kültürel faaliyetler aracılığıyla halka sevdirmek ve her vatandaşı eğitim-kültür imkanlarından faydalandırmak amacıyla kurulmuş merkezler olduğunu belirtmiştir.

Halkevleri’nin kuruluşundan sonra eğitimde yapılan bir diğer değişiklik ise 1936 ilkökul müfredatıdır. 1936 ilkökul müfredatı, derslerin teorik çerçevesini belirleyen ana hedeflerin yanı sıra öğretim sürecinde takip edilecek metodolojik esasları da ayrıntılandırmıştır. Bu programın en ayırıcı niteliğine baktığımızda Cumhuriyet’in ilkökul modelini geleneksel ezberci kalıplardan arındırarak öğrenciyi hayatın içindeki konularla doğrudan temas kurmaya yöneltmesidir. Müfredat rehberliğinde öğretmenlerden beklenen öğrencilerin gözlem ve araştırma kabiliyetlerini geliştirerek, onları milli meselelere karşı duyarlı ve çözüm odaklı bireyler olarak yetiştirmektedir. Bu yaklaşım, eğitimin sadece sınıf içi bir faaliyet değil, toplumsal gerçeklikle kurulan mantıklı bir bağ olduğu ilkesine dayanmaktadır (Gül, 2017, s. 70-71).

1936 İlkokul Programı, Cumhuriyet’in kurucu ideolojisini oluşturan altı ilkenin bir eğitim müfredatı bünyesinde bütün olduğunu göstermektedir. 1924 Anayasası ile hukuki çerçevesi çizilen bu ilkeler, 1936 programıyla birlikte Cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, laik ve devrimci fertler yetiştirme idealine dönüşmüştür. Söz konusu program 1924 ve 1926 düzenlemelerinden farklı olarak Türk Devrimi’nin değerlerini sadece birer slogan olmaktan çıkarıp, yurduna bağlı, milli hedefler için fedakarlık ve Türk milletinin gücüne inanç gibi geniş kapsamlı niteliklerle pedagojik bir zemine oturtmuştur. Bu durum on üç yıllık sistemleşme sürecinin ardından reformların gerektirdiği insan profilinin eğitim aracılığıyla yeni nesillere sistematik bir şekilde aktarılmaya başlandığının en somut göstergesidir (Demir, 2018, s. 108). 1936 İlkokul Müfredatı ile Yurt Bilgisi dersi 4. Sınıflarda haftada 2, 5. Sınıflarda 1 saat verilmeye başlanmıştır. Köy okullarında ders 3. sınıflarda haftalık 2 saat okutulmuştur (Üstel, 2004, s. 137). 1936 İlkokul Programı ile birlikte eğitim sistemine hakim olan “millilik” ilkesi, Yurt Bilgisi dersini sadece bir vatandaşlık bilgisi dersi olmaktan çıkarıp, Türklük merkezli bir kimlik inşası aracına dönüştürmüştür. Yakın yurt ve yakın zaman esasları çerçevesinde şekillenen bu yeni içerik, birey ile devlet arasındaki sözleşmecî-siyasî bağı ikinci plana itmiştir. Bunun yerine, ortak bir tarih ve kimlik vurgusuyla beslenen bir yurttaşlık bilinci ön plana çıkarılmıştır (Üstel, 2004, s. 141).

Cumhuriyet yönetimi, eğitim reformlarını kentsel alanlarla sınırlı tutmayarak kırsal kesimin dönüşümünü hedefleyen kapsamlı bir planlama yürütmüştür. Bu amaçla, 1927 Köy Mekteplerine Mahsus Müfredat Programı ile başlayan süreç; 1936 Müfredatı, 1937 Köy Eğitim Kanunu ve 1939 Program Projesi gibi birbirini tamamlayan yasal ve pedagojik düzenlemelerle devam etmiştir. Bu yoğun mevzuat çalışması, rejimin temel ilkelerini ve devrimci idealini köylere taşıma kararlılığının bir oluşumudur. Temel amaç, Türk köylüsünü modern toplumun üretken ve bilinçli bir parçası haline getirerek, kent ile köy arasındaki sosyo-kültürel mesafeyi Cumhuriyet idealleri doğrultusunda en aza indirmektir (Boyko, 2011, s. 162). 1940 yılında Türk eğitim sistemine dahil edilen Köy Enstitüleri, kırsal kalkınmayı eğitim

yoluyla hızlandırmayı amaçlayan yenilikçi bir hareket olarak yapılandırılmıştır. Bu modelin temelini oluşturan eğitim felsefesi, toplumsal seferberliği sağlama kırsal alanlarda sosyoekonomik dönüşümü hızlandırma ve iş içinde eğitim metodolojisini merkeze alma ilkeleri üzerine inşa edilmiştir. Söz konusu pedagojik yaklaşım bireyin sadece teorik bilgiyle donatılmasını değil, aynı zamanda üretim süreçlerine doğrudan katılan toplumsal fayda üreten ve yüksek bir sosyal sorumluluk bilincine sahip bir kimlik kazanmasını hedeflemiştir (Atmaca vd., 2025, s. 1112).

Enstitülerin bir diğer temel amacı ise yeni rejimin siyasal temeli olan demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak toplumsallaştırmaktır. Nüfusun büyük çoğunluğunun kırsalda yaşadığı o dönemde öğrencilerin önce enstitü bünyesinde demokratik süreçleri tecrübe etmeleri ardından öğretmenlik yapacakları köylerde bu bilinci halka aşılama, Cumhuriyet'in tabandan tavana demokratik inşası açısından önemli bir hamle olarak görülmüştür (Akandere & Yıldız 2017, s. 283). Ulus-devlet inşasının bir diğer ayağı olan 1933 Üniversite Reformu, akademiye Kemalist ideolojinin entelektüel savunucusu olarak yeniden konumlandırmıştır. 1933 Üniversite Reformu Kanunu'nun gerçekleştirilmesi, siyasi iktidarın kurumlar üzerindeki denetimleri artırma çabasının yanı sıra Darülfünun'un yeni rejimin yenilikçi dinamiklerine karşı sergilediği mesafeli tutumun bir sonucudur. Bu reformla birlikte üniversiteler, sadece bilgi üretilen merkezler olmaktan çıkarılarak Cumhuriyet'in modernleşme sürecine bilimsel bir meşruiyet zeminine oturtan stratejik kurumlar hüviyeti kazanmıştır (Tanğ, 2017, s. 82). Cumhuriyet dönemi üniversite idealinin temelinde, siyasi ve dini görüşlerden arınmış ilmi ve felsefi hürriyeti sahip bir akademik zemin inşası vardır. Bu vizyona göre üniversiteler, sadece bilgi aktaran kurumlar olmanın ötesine geçerek yerli toplumsal gerçekliklerle uyumlu özgün bir fikir piyasası ve ilim havası yaratmakla yükümlüdür. Mezun öğrencilerden köklü bir değişim hedeflenerek geleneksel devlet kapısına "üşüşmek" anlayışı yerine, memleketin her yerinde uygulayıcı ve düzenleyici vasfına sahip yüksek şahsiyetli aydınların yetiştirilmesi esas alınmıştır. Bu bağlamda üniversitenin halkla kuracağı doğal bağ, inkılap fikirlerinin toplumsallaşması ve yerleşmesi noktasında belirleyici bir stratejik unsur olarak değerlendirilmiştir (Yolcu, 2014, s. 226-227). Erken Cumhuriyet döneminde eğitimde yapılan yenilikler laiklik, milliyetçilik ve halkçılık gibi temel ideolojilerin sınıflara ve ders kitaplarına taşınmasını sağlamıştır. Bu süreçte yapılan her şeyin ortak bir amacı vardı: İnsanları kendi haklarını bilen, sorumluluk sahibi ve bilimsel düşünen çağa uygun birer vatandaş haline getirmektir. Yapılan her reform aslında birbirini tamamlayan yapboz parçası gibiydi. Bu reformlarla sadece alfabe ya da müfredat değişmedi, toplumun düşünce yapısı da değiştirilip zihinlerde de bir devrim gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

3. Milli Bilinç Aşılama Stratejisi Olarak Andımız ve Gençliğe Hitabenin Gençler ve Çocuklar Üzerine Etkisi

Cumhuriyet'in eğitim pratiğinin en köklü ritüellerinden biri olan Öğrenci Andı 1932 yılında Maarif Vekaleti görevini üstlenen Reşit Galip tarafından kaleme alınmıştır. 1933 yılının 23 Nisan Çocuk Bayramı sabahında bizzat kendi çocuklarıyla gerçekleştirdiği bayramlaşma esnasında ortaya çıkan bu metin, öğrencilerin her sabah ders öncesinde ortak bir sesle yineledikleri rejimin çocuklara sunduğu ideolojik bir miras olarak ve nesli bu ideolojileri

benimseyen entelektüeller olarak gelişmesi için oluşturulmuştur (Turan, 2006, s. 10). Öğrenci Andı, Cumhuriyet'in eğitim anlayışının çocuklarda milli bilinç aşılama stratejisinin en somut örneğidir. Metnin ilk hali sadakat, çalışkanlık ve fedakarlık temaları üzerine inşa edilmiştir. “Türküm, doğruyum, çalışkanım” ifadesiyle başlayan bu metin, bireysel ahlakı (doğruyum, çalışkanım) ulusal kimlikle (Türküm) özdeşleştirerek dönemin ideal yurttaş anlayışına uygun bir zemin hazırlamıştır. “Varlığım Türk varlığına armağan olsun” cümlesiyle biten bu ant, sadece bir ezber değil, çocuğun kendi kimliğini milletin kaderiyle birleştirmesini hedeflemiştir (Kartal, 2019, s. 28).

Mustafa Kemal Atatürk'ün 15-20 Ekim 1927 tarihlerinde CHP'nin ikinci büyük kongresinde okuduğu Nutuk'un son sayfasında yer alan ve Gençliğe Hitabe olarak bilinen metin içeriği; Osmanlı Devleti'nin dağılış sürecinden Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar uzanan çetin bir mücadelenin özeti niteliğine sahiptir. Ayrıca Gençliğe Hitabe, Atatürk'ün gençlere miras bıraktığı bir metin niteliği taşımaktadır (Gariper, 2021). Atatürk, Nutuk'un son bölümünü oluşturan Gençliğe Hitabeyi; geçmiş, güncel ve gelecek bölümlerinden oluşturmuştur. Metin içerisinde geçmişe dair tecrübelerden yola çıkarak, gelecekte yaşanabilecek olası sorunlara karşı Türk gençliğini tedbirli olmayı ve uyanık tutmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda “Türk İstiklâli ve “Türk Cumhuriyeti'ni” en kıymetli iki hazine olarak tanımlamış ve muhafazasını gençliğe emanet etmiştir. Hitabenin giriş ve sonunda “Türk İstiklâli ve Cumhuriyetini kurtarmak” görevi tekrarlanmış, gençliğe duyulan güven vurgulanmıştır (Yücel, 2000). Nutuk'un son metni olan Gençliğe Hitabeyi Atatürk mecliste okuyup bitirdiği vakit meclis salonunda milletvekilleri dakikalarca alkışlar, “Yaşa” nidaları ve birbirlerine sarılarak tepkilerini göstermişlerdir. Ardından kürsüye çıkan Necip Asım, Atatürk'ün konuşmasını Türk Tarihindeki yerini belirtmek için konuşma yapmaya çalışmıştır ancak o kadar duyulanmıştır ki konuşmaya başlayamamış ve onun metnini Ruşen Eşref okumak durumunda kalmıştır. Ruşen Eşref Bey'in okuduğu metin sonrası meclis salonunda bulunan herkes gözyaşları içinde kalmıştır. Necip Asım Bey'in hazırladığı ve Ruşen Eşref'in okuduğu önerge de Gazi'nin büyük nutku için teşekkür etmişlerdir ve kongreye katılan her delegenin metni imzalayıp Gazi'ye takdim edilmesi oy birliği ile kabul edilmiştir (Vakit, 1927). Bu coşku ve duygu ortamı Nutuk ve Gençliğe Hitabenin ne kadar kıymetli ve manevi bir karşılık bulduğunun göstergesi olmuştur. Bu durum erken Cumhuriyet döneminde siyasal toplumsallaşmanın şekillenmesinde ritüellerin ve metinlerin lider merkezli anlatıların belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır.

4. Milli Bayramların Çocuk ve Gençlik Üzerine Etkisi

Milli bayramlar, ulus-devletin kendi varlığını ve ideolojisini halkın gözünde meşrulaştırdığı laik ritüeller niteliğindedir. İnşa edilmek istenen ulusal kimlik, bu bayramlarda kullanılan görseller, marşlar ve törensel rutinler aracılığıyla somutlaşır. Bayram kutlamaları, devlet tarafından inşa edilen ortak kimliğin kamusal alanda doğrulandığı ve hakikat rejiminin anlatılarıyla toplumun yeniden şekillendirildiği törensel süreçlerdir. Resmi bayram kutlamaları ve bu törenlerde kullanılan yoğun sembolizm, rejimin kendi tarihsel anlatısını toplumsal hafızaya işlendiği ve ulusal kimliği düzenli bir şekilde yeniden üretme amacına hizmet eder.

Bu bağlamda milli bayramlar, resmi ideolojinin görünür kılındığı ve toplumsal iznin estetik bir dille aktarıldığı en etkili pedagojik araçlardan biridir (Akay, 2020, s. 62).

4. 1. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan TBMM'nin açılış günü 23 Nisan 1921 tarihinde alınan kararla (TBMM ZC, Cilt 10, İçtima 2, 1921, s. 69-74) "Milli Bayram" olarak kabul edilmiş ve her sene kutlanmıştır (Özçelik, 2011). 23 Nisan'ın "Çocuk Bayramı" olarak kutlanma geleneği, milli bayramlardan farklı olarak doğrudan bir yasal düzenlemeyle değil, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin 23 Nisan 1927'de aldığı bir kararla başlatılmıştır (Akın, 1997). 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışıyla somutlaşan milli irade; işgale karşı yürütülen siyasal, askeri ve ideolojik mücadelenin temel dayanağını oluşturmuştur. Bu tarihi dönüm noktasını meşrulaştırmak ve toplumsal hafızada yer edinmesini sağlamak amacıyla ilan edilen bayram, ilk dönemlerde "Hâkimiyet-i Milliye Bayramı" ya da "Milli Hakimiyet Bayramı" ifadeleriyle anılmıştır. 27 Mayıs 1935 tarihinde kabul edilen yasa ile birlikte dilin özleştirilmesi amacıyla "Ulusal Egemenlik Bayramı" şeklinde güncellenmiştir. Meclis'in kurumsallaşma sürecinde sembolik bir görev üstlenen bu bayramın toplumsal algısı erken Cumhuriyet yıllarında "Çocuk Bayramı" ve "Çocuk Haftası" etkinlikleriyle birlikte anılarak farklı bir boyut kazanmıştır (Aslan, 2011, s. 59).

1933 Cumhuriyet Gazetesinde 23 Nisan'ın bir "Çocuk Haftası" olarak kutlanmasının arkasında yatan temel motivasyonun; çocukları "inkılap Türkiye'sine bağlamak" olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bayram rejimin değerlerini yeni nesillere aktaran eğitsel bir gelenek işlevi görmüş, çocukları ise gelecekteki "büyük Türkiye'nin tohumları" olarak değerlendirmiştir (Cumhuriyet, 1933). Çocukların ülkenin geleceği olarak görüldüğü, onların bu bayramlarla aşılana değerlerin geleceğe aktarılmasında önemli bir rol üstlendiği belirtilmiştir. Aynı gazete, Kazım Paşa'nın sözlerine yer verdiği uzun makale de sadece nüfusun artması yeterli görülmemekte, asrın ilerlemesine uyum sağlayacak "ilmi ve fenni iktidara" sahip bir nesil yetiştirilmesi şart koşulmaktadır. Makalede "milletin nüfusunu artırmak kadar evsafını yükseltmek" vurgusu Cumhuriyet'in kaliteli insan gücü yaratma hedefini kanıtlar. Türk çocuğunun "yeni rejimin temeli ve geleceğin özü" olduğu belirtilmiştir. Evde, okulda ve çevrede çocuğun, çağın ihtiyaçlarına uygun bir "terbiye sistemi" ile yetiştirilmesi, hükümetin ve cemiyetin (Himaye-i Etfal Cemiyeti) ortak görevi olarak tanımlanmıştır. "Çocuklarımızı kendimizden her cihetçe daha ileri bir kudret ve kabiliyetle mücehhez olarak yetiştirmeliyiz" ifadesi eğitimde ilerleme anlayışının en somut örneğidir (Cumhuriyet, 1933). Bu haber detayları, erken Cumhuriyet'in yalnızca nüfus artırmayı değil, bilimsel ve teknik açıdan rejimin değerlerini taşıyan nitelikli bir nesil yetiştirerek toplumu bilinçli şekilde dönüştürmeyi hedeflediğini göstermektedir. Erken Cumhuriyet döneminde 23 Nisan mana olarak çocukları yeni Türkiye'nin geleceği olarak görülmüş, bu anlayışa göre bayramlar ve eğitimler verilmiştir.

4. 2. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Türkiye'nin yönetim biçiminin belirlendiği 1923 Ekim'i, siyasal kurumların inşası ve başkentin belirlenmesi gibi kritik dönemlerde şekillenmiştir. 11 Eylül'de Cumhuriyet Halk Fırkasının kuruluşu ve 13 Ekim'de Ankara'nın başkent ilanı, yeni rejimin idari merkezini ve

siyasi kadrosunu somutlaştırmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın *Neue Freie Presse* muhabirine verdiği demeçle uluslararası boyuta taşınan Cumhuriyet tartışmaları; İstanbul ve Anadolu basınında zamanlama ve yürütme erkinin yetkileri üzerinden yoğun bir tartışma zeminine oturtmuştur. Bu entelektüel ve siyasi gerilimin ortasında 28 Ekim akşamı verilen tarihi kararlar anayasal süreç tamamlanmış, ertesi gün Meclis çatısı altında gerçekleştirilen oylama neticesinde Türkiye Devleti'nin yönetim biçimi resmen "Cumhuriyet" olarak resmileşmiş ve 29 Ekim 1923 günü ilan edilmiştir (Bolat&Delimanlar, 2024, s. 37-38). Cumhuriyetin ilanı her ne kadar 1923'te gerçekleşmiş olsa da bu özel günün resmi bir bayram olarak ilan edilmesi 1925 yılındaki yasal düzenlemeyle somutlaşmıştır. Cumhuriyet Arşivi belgelerinde rastlanan Şubat 1925 tarihli "Cumhuriyetin ilanına müsadif 29 Teşrin-i evvel günün milli bayram addı hakkında layihai kanuniye" isimli kaynak bu sürecin hukuki zeminini oluşturmaktadır (BCA, 1925). Cumhuriyet'in ilanıyla kutlama yılı farklılık göstermiştir. Yasallaşma gününden sonra bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır. İlk yıllardan itibaren Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, devletin kendisini halka anlattığı ve yeni düzeni meşrulaştırdığı en önemli kamusal alan olmuştur. 1930'lara kadar ki süreçte yapılan törenler, bilinçli bir şekilde eski ve yeni arasındaki farkı vurgulayan bir söylem üzerine inşa edilmiş ve Osmanlı'nın son dönemindeki imkansızlıklar ile Cumhuriyet'in getirdiği ilerlemeler kıyaslanarak halkın yeni rejime olan bağlılığı güçlendirilmeye çalışılmıştır. Laik ve çağdaş bir düzen kurma hedefi doğrultusunda bayram kutlamaları birer devrim sahnesine dönüştürülmüş ve söylemlerde inkılapların korunması vurgusu her zaman en üst seviyede tutulmuştur (Bolat, 2023). Böylece Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının sadece birer eğlence değil, aynı zamanda siyasal meşruiyet ve toplumsal inşa aracı olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı

19 Mayıs'ın resmiyet kazanma süreci, merkezi bir devlet kararından başka yerel hassasiyetler ve sivil toplum kuruluşlarının uyumlu çabalarıyla şekillenmiştir. Samsun halkının 1926'dan itibaren büyük bir sadakatle sürdürdüğü "Gazi Günü" kutlamaları, bayramın toplumsal meşruiyet zeminin oluşturmıştır. Nitekim 1935 yılındaki ilk ulusal kutlamalarda basının Samsun'a başkent Ankara'dan daha fazla yer ayırması, bu şehrin öncü rolünün kamuoyundaki tescili niteliğindedir. Sürecin kurumsallaşmasındaki bir diğer nokta Güneş Kulübü'nün bugünü "Atatürk Günü" olarak kutlama teklifidir. Bu teklifin Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı tarafından benimsenmesi 19 Mayıs'ın spor ve gençlik temalarını eklemiştir. Böylece yerel bir anma günü, tüm ulusu kapsayan dinamik bir bayrama dönüştürmüştür (Uzun, 2010).

19 Mayıs'ın kurumsallaşma sürecine dair Cumhuriyet Arşivi'nden elde edilen veriler, bugünün sadece tarihsel bir dönüm noktası değil, aynı zamanda "zinde bir ulus" inşa etme projesinin merkezi olarak tasarlandığını göstermektedir. 1936 yılındaki Türk Spor Kurumu kongresinde alınan kararlar, 19 Mayıs'ı Türk milletinin "fizik ve moral kalkınmasının ilk hamlesi" olarak tanımlamaktadır. Metinde geçen "güzel insan, hareketli insan aşılama" ve "temizlik, sağlık, güzellik aşkını yerleştirmek" gibi ifadeler, bayramın yaşam siyaseti bir işlev üstlendiğini kanıtlar nitelikte olduğu söylenebilir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu bayramı modernleşmenin bir vesilesi olarak okuması, devletin sporu ve gençliği rejim ideallerine bağlı

sağlıklı nesiller yetiştirme aracı olarak gördüğünü belgelemektedir (BCA, 1937). 19 Mayıs'ın yerel bir anma günü olan "Gazi Günü"nden ulusal bir kimliğe bürünme süreci, 20 Haziran 1938 tarihli TBMM oturumunda kabul edilen kanunla son aşamasına ulaşmıştır. 2739 sayılı kanuna eklenen fıkra ile 19 Mayıs "Gençlik ve Spor Bayramı" adıyla resmi genel tatil günleri arasına dahil edilmiştir (TBMM ZC, Cilt 26, İçtima 3, 1938, s. 217). Söz konusu yasallaşma süreci, sivil cemiyetlerin atılımlarıyla başlayan sürecin devlet tarafından resmen benimsendiğini ve kurumsal bir yapıya kavuşturulduğunu belgelemektedir. Bu kanunla birlikte 19 Mayıs Cumhuriyet'in sağlıklı nesil yetiştirme idealini her yıl tekrarlanan hukuki bir ritüel haline gelmiştir. Bu bayramlar sayesinde devlet, görseller, marşlar ve törenlerle halka ortak bir geçmiş ve ortak bir gelecek ideali sunarak modern ulus-devlet kimliğini inşa etmeye çalışmıştır.

5. Erken Cumhuriyet Dönemi Spor Faaliyetlerinin Gençlik Üzerinde Etkisi

Atatürk dönemi eğitim anlayışında spor, sadece bir serbest zaman aktivitesi değil, ulusal bekayı güvence altına alan bir koruma unsuru olarak konumlandırılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün; sporun "vatanın menfaatlerine tecavüz edenleri bertaraf edecek maddi ve manevi bir kabiliyet" olduğu yönündeki tanımı, bedensel terbiyenin savunma ilkelerine ne denli iç içe geçtiğini göstermektedir. Atatürk'ün "sağlam kafa sağlam vücutta bulunur" ilkesi çerçevesinde, gençliğin bilimsel yöntemlerle bedenlen geliştirilmesi; sadece bireysel sağlık için değil, vatani korumada zafiyet gösterilmemesi adına önemli bir zorunluluk olarak kabul edilmiştir. Bu yaklaşım, Cumhuriyet'in "zinde ve mukavemetli nesiller" yetiştirme idealinin temel hedefini oluşturmaktadır (Kayadelen, 2025, s. 920). Erken Cumhuriyet döneminde spor, yeni kurulan devletin ideal vatanda düşüncesini gerçekleştirmek için kullandığı en dinamik araçlardan biri olmuştur. Devletin 1920'lerde belirlediği yaygınlaştırma ve çeşitlendirme hedefleri, sporun seçkin bir zümre aktivitesinden çıkarılıp tüm yurdu kapsayan bir vatandaşlık görevi haline getirilmesini amaçlamıştır. Cumhuriyet'in ilanından çok kısa bir süre sonra Atatürk'ün bizzat spor alanındaki gelişmeleri yönlendirmesi, sporun ulusal kimlik inşasındaki kurucu rolüne işaret eder. Bu yaklaşım doğrultusunda spor; sağlıklı nesiller yetiştirerek toplumsal refahı artırmanın yanı sıra, modern Türkiye'nin çağdaş dünyadaki temsil yeteneğini de güçlendirme amacını üstlenmiştir (Metin Acher, 2024, s. 46).

Cumhuriyetin ilk yıllarında beden eğitimi ve spor, başlangıçta pedagojik bir uzmanlaşma alanı olarak ele alınmış, 1930'lu yıllara gelindiğinde ise bu alan yasal yollarla tüm topluma yayılmıştır. Bu dönüşüm, sporun profesyonel kulüp faaliyetlerinin ötesine geçerek her bir Cumhuriyet bireyinin günlük yaşam pratiğine dahil edilmeye çalışıldığını göstermektedir. Devletin bu konudaki düzenleyici rolü, fiziksel aktiviteyi bireysel bir tercih olmaktan çıkarıp, ulus-devletin ortak gücünü temsil eden kamusal bir sorumluluk düzeyine yükseltmiştir. Dolayısıyla bu dönem, sporun toplumsallaştığı ve devletin kontrolünde bir toplumsal terbiye metoduna dönüştüğü kritik bir kesiti temsil eder (Gözcü, 2025, s. 1148). 13 Nisan 1936 tarihinde yapılan Spor Kongresini Ülkü Mecmuası ele almıştır. Spor Kongresi başlıklı makale de dikkati çeken bir yazı şudur: "Sporda bilgisi ve denemesi olan gençlerin kabiliyetleri önemli kurslara tâbi tutulduktan sonra muallim olarak memleketin her spor kımıldanışı olan köşesine göndermeleri onaylanmıştır; bu suretle spor âşk ve kanlardaki asil ve ezeli hareketçiliğin sevkile çalışan memleket çocuklarının hizmetine ve yardımına bilgi de yetişecek, katışacaktır"

(Çağlar, 1936, s. 201) Bu cümle de Cumhuriyet'in spora bakışını göstermesi açısından çok değerlidir. Spor, sadece boş vakit aktivitesi değil, milli bir disiplin ve eğitim meselesi olarak görülmüştür.

Erken Cumhuriyet döneminde beden eğitimi, milli eğitim sisteminin kurucu unsurlarından biri olarak tasarlanmıştır. 1923 Hükümet Programı'nda yer alan ifadeler, bireyin bedeni ve fikri yeteneklerinin yanı sıra “ahlaki ve içtimai” yönlerinin de geliştirilmesini hedefleyen bir terbiye anlayışına işaret etmektedir. Özellikle beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek bir okulun (Dar'ülmüallimin) kurulması ve izcilik teşkilatının sosyal esaslara göre yapılandırılması kararı, devletin sporu bir vatandaşlık eğitimi disiplini olarak gördüğünü doğrular. Bu durum, Cumhuriyet'in ilanından önce dahi yeni devletin “zinde ve sosyal yetkinliğe sahip” bir toplum tasarımı üzerine çalıştığının belgesidir (Türkmen, 2013, s. 736). 1929 Talimatnamesi'nde açıkça belirtilen “Cumhuriyete bedenen faydalı nesiller yetiştirme” amacı, sporun bireysel bir uğraştan daha çok, milli bekaya hizmet eden faydalı bir araç olarak kurgulandığını kanıtlamaktadır. Erken Cumhuriyet döneminde beden terbiyesi, 1938 yılında gerçekleşen yasal hamle ile (Beden Terbiyesi Kanunu) milli eğitim politikalarının merkezine yerleşmiştir. 2287 ve 2273 sayılı kanunlar, devletin sporu ve izciliği tek bir merkezden (Beden Terbiyesi ve İzcilik Müdürlüğü) yöneterek okul ve toplum arasındaki bağları güçlendirme iradesini ortaya koymaktadır. Eğitim kadrosunun Margarete Korge gibi isimlerle uluslararası standartlara taşınması ve kadın öğretmenlerin sisteme dahil edilmesi, modernleşme projesinin toplumsal tabakalara yayılma stratejisinin bir parçasıdır (Türkmen, 2013, s. 737). Cumhuriyet'in ilk yıllarında spor, çağdaş bir toplum inşa etme çabasının örneğidir. Devlet, sporu sadece bir aktivite olarak değil, toplumun sağlık seviyesini yükselten ve Cumhuriyet değerlerine bağlı, disiplinli bireyler yetiştiren bir araç olarak görmüştür.

6. Erken Cumhuriyet Dönemi İzcilik

İzcilik; farklı yaş gruplarına sahip genç ve çocukların zihinsel, fiziki, sosyal ve kişilik inşası, kendi rızaları doğrultusunda, siyaset dışı, evrensel ve özel kıyafetle çocukların ve gençlerin eğitimine fayda sağlayan bir etkinliktir (Dam, 2020, s. 731). Türk eğitim sisteminde izcilik, Cumhuriyet rejiminden bile eski bir geçmişe sahiptir. Osmanlı Devletinde 1910 yıllarına kadar geçmişe sahip olan izcilik, İngiltere'de meydana gelmiş olsa da Avrupa'da eğitim görmüş sivil ve asker aydınlar sayesinde Osmanlı Devletinde karşılık bulmuştur. İzcilik faaliyetleri, askeri yönüyle devlet ve asker yetkilileri tarafından benimsenmiştir. İttihat ve Terakki iktidarlığı döneminde izcilik faaliyetleri subay eğitimi için öngörülmüş olsa da bu alandaki gelişmeler Osmanlı Devletinin son döneminde meydana gelen krizler sebebiyle gelişmemiştir. Savaşlar nedeniyle genç nüfus dahil olmak üzere cephelere gitmek durumunda kalmıştır. Erken Cumhuriyet döneminde izcilik, geleneksel yöntemlerden ayrılarak dönemin şartları sebebiyle askeri eğitimin zemini olarak oluşturması sebebiyle önemli bir faaliyet olarak görülmüştür (Sevindik, 2011, s. 8-9). Cumhuriyet'in ilanı sonrasında 12 Mayıs 1928 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayladığı “Türkiye’de Gençlik Teşkilatının Türk Vatandaşlarına Hasrı Kanunu” ile ülke içindeki izcilik etkinliklerinin tamamını devlet kontrolüne geçmiştir. Kanun ile yabancı genç ve çocukların izcilik faaliyetlerine katılımları engellenmiş ve izcilik, keşşafılık, boyskavtlık faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. 10 Haziran 1935

tarhinde çıkarılan kanun ile Beden Terbiyesi ve İzcilik Müdürlüğü kurulmuş ve Milli Eğitim bünyesine dahil edilmiştir. Kökeninde askeri bir anlayış barındıran izcilik faaliyetlerinin ideolojik olarak siyasal toplumsallaşma da önemli bir yere sahiptir. İzcilik, ulusal savunma bilinci ve vatanın korunmasına yönelik bir hazırlık sürecini temel alır. Mektepli İzciler dergisinde yer alan Nureddin Ok'a ait "Gençlik ve İzcilik" başlıklı yazıda izcilik, "inkılabın en müessir nazım organı" olarak tanımlanmakta, ayrıca ordunun temelini oluşturan bir aşama olarak görölmektedir (Tanğ, 2017, s. 141). 1942 yılına gelindiğinde izcilik ile ilgili yeni bir gelişme yaşanmıştır. Ortaokullarda önceden bulunan izci oymakları kaldırılarak yerine yeni "İzci Oymağı" kurulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı gönderdikleri emirle izcilik için sabit özel kıyafet mecburiyetini ortadan kaldırmıştır. İzciliğin bedensel gelişimi, ahlaki değerleri, vatan sevgisi ve bilinci kazandırma gibi hedefleri gerçekleştirmek amacıyla Temmuz 1943'te farklı çeşitlerde izci oymaklarından 450 izci kamp faaliyetlerine dahil edilmiştir. İzcilerin katıldığı kamp etkinliğı, şehirden uzak bölgede kurulmuş ve izciler çadır hayatına dair bilgiler öğrenmiştir. On gün devam eden kamp programında izciler, çevre köylere ziyaretler düzenleyerek gözlem yapmış ve bilgiler öğrenmiştir (Güven, 2003, s. 71). İzcilik faaliyetleri, Cumhuriyet'in eğitim anlayışının ne kadar kapsamlı olduğunu kanıtlar. Devlet, izciliğı bir siyasal toplumsallaşma aracı olarak kullanarak; vatan sevgisi, ahlak, disiplin ve yardımseverlik gibi değerleri gençlere aşılamıştır.

SONUÇ

Erken Cumhuriyet dönemi, yalnızca devletin yönetim biçiminin değıştiğı siyasal bir kuruluş süreci değil, aynı zamanda yeni rejimin değerlerini benimseyecek bir toplum oluşturma arayışının belirginleştiğı kapsamlı bir dönüşüm dönemidir. Bu dönüşüm içerisinde çocuklar ve gençler, gelecekte Cumhuriyet'i sürdürecekt kuşaklar olarak görölmüş ve devletin eğitim, kültür, beden terbiyesi ve kamusal temsil politikalarının merkezine yerleştirilmiştir. Çalışmada ele alınan uygulamalar, çocukluk ve gençlik dönemlerinin yalnızca pedagojik gelişim evreleri olarak değerlendirilmediğini; siyasal aidiyetin, ulusal kimliğın ve yurttaşlık bilincinin biçimlendirildiğı stratejik alanlar olarak göröldüğünü ortaya koymaktadır. Siyasal toplumsallaşma sürecinin en etkili ve süreklilik gösteren aracı eğitim olmuştur.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim kurumlarının merkezi bir yapı altında birleştirilmesi, yalnızca idari bir düzenleme anlamına gelmemiş; yeni devletin değerlerinin ortak bir eğitim sistemi aracılığıyla topluma aktarılmasının kurumsal temelini oluşturmıştır. İlkokul programlarında yapılan değışiklikler ile tarih ve Yurt Bilgisi derslerine verilen ağırlık, Cumhuriyet'in geçmiş, toplum ve yurttaşlık anlayışının yeni kuşaklara aktarılmasına hizmet etmiştir. Eğitim böylece bilgi ve beceri kazandırmanın ötesine geçerek ortak bir aidiyet duygusu oluşturma ve ideal yurttaş tasavvurunu yaygınlaştırmanın başlıca araçlarından biri hâline gelmiştir. Bununla birlikte Cumhuriyet yönetimi, siyasal toplumsallaşmayı okul ve ders programlarıyla sınırlı tutmamıştır. Millet Mektepleri, Halkevleri ve Köy Enstitüleri gibi kurumlar aracılığıyla eğitim faaliyetleri farklı yaş gruplarına ve toplumsal kesimlere ulaştırılmaya çalışılmıştır. Özellikle kırsal alanların eğitim yoluyla dönüştürölmesi, Cumhuriyet'in siyasal ve kültürel değerlerinin yalnızca kentli nüfusla sınırlı kalmaması bakımından önem taşımıştır. Bu kurumlar, okuryazarlığın geliştirilmesi ve mesleki bilgi

kazandırılması gibi somut hedeflerin yanında, yeni rejimin toplumsal tabanını genişletme işlevini de üstlenmiştir. Böylece eğitim politikaları, bireysel gelişim ile toplumsal dönüşüm hedeflerinin bir arada yürütüldüğü kapsamlı bir modernleşme programına dönüşmüştür.

Millî bayramlar ise siyasal toplumsallaşmanın kamusal, törensel ve duygusal boyutunu güçlendirmiştir. 23 Nisan, 29 Ekim ve 19 Mayıs kutlamaları, tarihsel olayların hatırlanmasının ötesinde, Cumhuriyet'in kuruluş anlatısının düzenli olarak yeniden üretildiği kamusal alanlar meydana getirmiştir. Çocukların ve gençlerin bu kutlamalarda görünür biçimde yer almaları, onların yalnızca geleceğin yurttaşları değil, aynı zamanda Cumhuriyet'in kamusal temsilinin taşıyıcıları olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Törenlerde kullanılan marşlar, konuşmalar, bayraklar, beden gösterileri ve ortak semboller, rejime bağlılığı yalnızca düşünsel değil, duygusal bir deneyime de dönüştürmüştür. Bu bakımdan millî bayramlar, devlet ile birey arasındaki ilişkinin topluluk duygusu üzerinden yeniden kurulduğu önemli siyasal ve kültürel pratikler olmuştur. Öğrenci Andı ve Gençliğe Hitabe gibi metinler de bu sürecin dil ve söylem aracılığıyla yürütülen boyutunu temsil etmektedir. Tekrarlanan kavramlar ve gençliğe yüklenen görevler, bireysel kimlik ile ulusal kimlik arasında güçlü bir bağ kurulmasını amaçlamıştır. Doğruluk, çalışkanlık, fedakârlık, bağımsızlık ve Cumhuriyet'i koruma sorumluluğu gibi değerler, çocuklara ve gençlere yalnızca ahlaki ilkeler olarak değil, yurttaşlığın temel nitelikleri şeklinde sunulmuştur. Böylece dil, siyasal toplumsallaşmanın taşıyıcılarından biri hâline gelmiş; ortak metinler aracılığıyla Cumhuriyet'in geçmişe ilişkin anlatısı, bugüne yönelik değerleri ve geleceğe dair beklentileri bir araya getirilmiştir.

Spor, beden eğitimi ve izcilik faaliyetleri ise Cumhuriyet'in ideal yurttaş tasavvurunun bedensel yönünü tamamlamıştır. Sağlıklı, güçlü, dayanıklı ve disiplinli bir kuşak yetiştirme amacı, bireysel sağlık politikasının ötesinde toplumsal kalkınma ve ülke savunmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bedenin eğitilmesi, zihnin ve karakterin eğitilmesinden ayrı düşünülmemiş; spor faaliyetlerine öz denetim, dayanışma, çalışma disiplini ve topluma faydalı olma gibi anlamlar yüklenmiştir. İzcilik ise yardımseverlik, sorumluluk, vatan sevgisi ve doğa içinde yaşayabilme becerilerini geliştiren pedagojik bir faaliyet olmasının yanında, dönemin güvenlik kaygılarının ve askerî hazırlık anlayışının izlerini de taşımıştır. Bu nedenle spor ve izcilik, modern eğitim yöntemleriyle ulusal savunma düşüncesinin kesiştiği alanlar olarak değerlendirilmelidir. Çalışmanın ortaya koyduğu bulgular, Erken Cumhuriyet dönemindeki çocuk ve gençlik politikalarının tek yönlü bir nitelik taşımadığını göstermektedir. Söz konusu politikalar bir taraftan okuryazar, sağlıklı, üretken, bilimsel düşünceye açık ve toplumsal sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmeyi amaçlamış; diğer taraftan çocukları ve gençleri devlet tarafından belirlenen siyasal ve kültürel değerlerle uyumlu hâle getirmeye yönelmiştir. Dolayısıyla bu süreç, modernleşme ve yurttaşlık eğitimi ile ideolojik yönlendirme amaçlarının iç içe geçtiği çift yönlü bir yapı göstermektedir.

Çocuklar ve gençler Cumhuriyet söyleminde geleceğin kurucu özneleri olarak yüceltilmiş olmakla birlikte, aynı zamanda rejimin uygun gördüğü değerler doğrultusunda biçimlendirilmesi gereken bir toplumsal kesim olarak değerlendirilmiştir. Bununla beraber çalışmada kullanılan kaynaklar, ağırlıklı olarak devletin çocuklara ve gençlere yönelik beklentilerini, hedeflerini ve uygulamalarını görünür kılmaktadır. Bu politikaların farklı

toplumsal kesimler tarafından nasıl karşılandığı, çocukların ve gençlerin bu uygulamaları nasıl deneyimlediği ve yerel düzeyde ne tür farklılıkların ortaya çıktığı ayrıca incelenmesi gereken konulardır. Kırsal ve kentsel alanlar arasındaki uygulama farklılıkları, kız ve erkek çocuklarına yüklenen farklı toplumsal roller, ekonomik koşulların eğitime katılım üzerindeki etkisi ve gençlerin resmî söylemler karşısında geliştirdikleri tutumlar, konunun daha geniş bir kaynak tabanı üzerinden ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Sonuç olarak Erken Cumhuriyet döneminde çocuk ve gençlik üzerinden yürütülen siyasal toplumsallaşma; eğitim kurumları, müfredatlar, millî bayramlar, ortak metinler, spor ve izcilik faaliyetleri aracılığıyla şekillenen kapsamlı bir toplumsal dönüşüm programıdır. Bu politikalar, Cumhuriyet'in sürekliliğini yalnızca siyasal kurumlara değil, yeni kuşakların değerlerine, davranışlarına ve aidiyetlerine dayandırma arzusunu yansıtmaktadır. Çocukluk ve gençlik bu nedenle dönemin modernleşme siyasetinin tali bir unsuru değil, Cumhuriyet'in geleceğe ilişkin tasavvurunun kurulduğu temel alanlardan biri olmuştur. Erken Cumhuriyet'i çocuklar ve gençler üzerinden değerlendirmek, rejimin yalnızca hangi kurumları oluşturduğunu değil, nasıl bir insan ve toplum modeli meydana getirmeyi amaçladığını da daha açık biçimde anlamaya imkân vermektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA]. (1925, 8 Şubat). Fon No: 30-18-1-1, Kutu No: 12- Dosya No: 75, Gömlek No: 6.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA]. (1932, 10 Şubat). Fon No: 30-10-0-0, Kutu No: 117, Dosya No: 817, Gömlek No: 2.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA]. (1937, 11 Mayıs). Fon No: 490-1-0-0, Kutu No: 3, Gömlek No: 15.

Vakit Gazetesi, “Büyük Bir Tarihi Yapan ve Yazan Gazi'nin Türk Gençliğine ‘Ulvi Hitabeleri’”, 21 Teşrinievvel 1927, ss. 1.

Cumhuriyet, “Bugün 23 Nisan Bayramıdır!”, 23 Nisan 1933, ss. 1.

Cumhuriyet, “Çocuk Meselesi Bizim İçin Hayat Meselesidir”, 23 Nisan 1933, ss. 1-2.

T. C. Resmi Gazete, 16 Teşrinievvel 1929, Sayı 1321.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 10, İçtima 2, 23 Nisan 1337, ss. 69-74.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 26, İçtima 3, 20. 6. 1938, ss. 217.

İsmet Paşa'nın Nutku. (Mart 1933). Ülkü Mecmuası, 1 (2), 99-103.

Çağlar, B. K. (Mayıs 1936). Spor Kongresi. Ülkü Mecmuası, 7 (39), 200-202.

Kitaplar

- Asma, A., Elmas, A., Seven, Ö. (2021). Siyasal Toplumsallaşma ve Türkiye'nin Siyasal Toplumsallaşma Süreci, İksad Yayınevi, Ankara.
- Batdal Karaduman, G. (2023). Geçmişten Günümüze İlkokul Programları (1924-2018), (4. Baskı), Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Sülker Yılmaz, T. (1997). Türkiye'de Gençlik Hareketleri, (1. Baskı), Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
- Üstel, F. (2004). Makbul Vatandaşın Peşinde II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi, (1. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kayadelen, F. (2025). Erken Cumhuriyet Döneminde Devletin Spora Bakışı: Beden Terbiyesi Kanunu'na Uzanan Süreç. Ed. Nejla Günay *Cumhuriyetin Kuruluşundan Türkiye Yüzyılına Türk Spor Kongresi bildiri kitabı içinden (s. 909-940)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Gözcü, A. (2025). Atatürk Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor Alanında Yabancı Etkisi. (Ed. Nejla Günay) *Cumhuriyetin Kuruluşundan Türkiye Yüzyılına Türk Spor Kongresi bildiri kitabı içinden (s. 1145-1164)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Makaleler

- Akandere, O. & Yıldız, N. (2017). Köy Enstitülerinin İdeolojik Yapısı, Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, 17 (35), 275-316.
- Akın, M. H. (2009). Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik -Teorik Ve Uygulamalı Bir Çalışma-, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22, 153-183.
- Akın, V. (1997). 23 Nisan Millî Hakimiyet ve Çocuk Bayramı'nın Tarihçesi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(3), 91-96.
- Atmaca, T., Kesim, E., Çelik, N. K., & Gündüz, D. (2025). TBMM Zabıt Ceridelerinde Köy Enstitüleri'ne İlişkin Tartışmalar, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15 (2), 1111-1137.
- Başboğa Özen, S. (2024). Ulusun Hafızasının İnşası: Erken Cumhuriyet Dönemi Süreli Çocuk Yayınlarında Yeni Bir Tarih Anlatısının Kurgulanması, XIX. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler VI. Cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 373-399.
- Bolat, B. (2023). 1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi, Özel Sayı (Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye), 284-306.
- Bolat, B. ve Delimanlar, N. (2024). İlan Edilişinden Günümüze Değişen Algı ve Söylemi ile Cumhuriyet, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi, 14, 35-56.

- Boykoy, S. (2011). Türkiye’de 1939-1945 Yıllarında Tarih Öğretim Programları ve Tarih Ders Kitaplarının İncelenmesi, U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (21), 157-181.
- Budak, L. ve Budak, Ç. (2014). Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne İlkokul Programları (1870-1936), Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 181 (181), 51-68.
- Coşğun Kandal, S. (2019). Atatürk Dönemi’nde Yurttaşlık Dersleri: Tarihsel Süreç, Ders Kitapları ve Programları, Türk İncelemeleri Dergisi, 34 (2), 387-412.
- Dam, H. (2020). Değerler Eğitiminde İzciğin Önemi ve Eğitsel Değeri Üzerine Nitel Bir Araştırma, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 20 (2), 727-754.
- Demirtaş, B. (2008). Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler, Akademik Bakış, 1(2), 155-176.
- Gariper, C. (2021). İstiklal Marşı İle Gençliğe Hitabe Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Okuma, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 35, 171-182.
- Güven, İ. (2003). Osmanlı’dan Günümüze İzciğin Gelişimi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 36 (1-2), 65-73.
- Kartal, S. (2019). Türkiye Cumhuriyeti’nin Eğitim İdeolojisi ve Andımız Metni, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6 (12), ss. 25-31.
- Metin Açı, T. (2024). Tanzimat ve Erken Cumhuriyet Dönemi Sosyal Yapısı Bağlamında Spor, Siyaset ve Devlet İlişkisinin İncelenmesi, Türkiye Araştırmaları Dergisi, 1 (2), 35-54.
- Özçelik, M. (2011). 23 Nisan Çocuk Bayramı’nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları, Akademik Bakış Dergisi, 5 (9), 265-284.
- Özdemir, Y. ve Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932’den 1951’e), A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 45, 235-262.
- Sala, B. (2022). Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Türkiye’de Solcu Kimliğin Oluşumunda Ailenin Rolü, Universal Journal of History And Culture, 4 (2), 142-157.
- Tuğluoğlu, F. ve Tunç, T. (2010). 1926 İlköğretim Müfredatı ve Cumhuriyet Dönemi Eğitimin Ekonomik Hedefleri, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 26 (76), 55-98.
- Turan, Ş. (2006). Dr. Reşit Galip’in Atatürk’e Yakınmaları, Türkiye Araştırmaları Dergisi, 25 (39), 1-25.
- Türkmen, M. (2013). Erken Cumhuriyette Beden Eğitimi ve Sporun İdeolojik Temelleri, Turkish Studies, 8 (6), 729-740.

Uzun, H. (2010). Millet'in İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Döneminde Kutlanması, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 6 (24), 109-125.

Yücel, A. (2000). Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin Tahlili, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 16 (47), 637-644.

Tezler

Akay, F. (2020). CHP (1938-1950) ve DP (1950-1960) Dönemleri Gençlik Politikaları Karşılaştırması: Süreklilikler Ve Kırılmalar, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi ABD, İstanbul.

Aslan, D. A. (2011). Cumhuriyet'in Törenselleştirilmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ABD, Ankara.

Demir, F. (2018). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde İlkokul Programları Kapsamında Yetiştirilmek İstenen İnsan Modeli, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri ABD, Ankara.

Gül, U. (2017). Cumhuriyetten Günümüze İlkokul Eğitim Programları ve İnovatif Etkisinin İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi ABD, İstanbul.

Kara, A. (2019). Halk İnkılabı'nın Yaygınlaştırılmasında Halkodalarının Rolü ve Önemi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gaziantep Üniversitesi Tarih ABD, Gaziantep.

Kaya, A. (2020). Modernleşme Sürecinde Türkiye'de Gençlik Hareketleri: Örgütsel, Düşünsel, Fonksiyonel ve Tarihsel Bir Değerlendirme (1865-1960), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi ABD, İzmir.

Sevindik, Ü. (2011). Türkiye İzcilik Federasyonu ve Milli Eğitim Bakanlığı İzcilik Teşkilatının Farklılıkları ve Yıllık Faaliyet Programları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor ABD, Ankara.

Tanç, E. (2017). Türkiye'de 1923-1950 Dönemi Ulus Devlet Yapılanması ve Gençlik Politikaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyoloji ABD, Balıkesir.

Turgut, S. (2012). Cumhuriyet Dönemi Türk Modernleşmesi Bağlamında Milli Eğitim İdeolojisi ve Öğretmen, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyoloji ABD, İzmir.

Yolcu, S. (2014). Türkiye'de Bir Politik Özne Olarak Gençliğin İnşası (1930-1946), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ABD, İstanbul.